

Mizser Attila rövid kötete sokrétű szövegmutatvány. „A költő versei a lehetetlenre tesznek kísérletet: új nyelvet keresnek, a szavak jelentésének szakadékaiból, lecsípett, letört darabkáiból építenek mozgékony, új, összetett értelemkonstrukciókat” – szól a fülszöveg. A *cselek hallgatásra* folytatja a szerző korábban megkezdett poétikai útját: Mizser új kötetét is bravúros nyelvjátékok és nehezen felfejthető mélystruktúra jellemzik. Azonban hiába az irónia, az olvasó sejti, hogy a cselek arra való, hogy elfedjék az igazságot.

78 Murzsa Tímea

A PUSZTULÁS FOLYAMATÁBRÁJA

Mizser Attila:

Cselek hallgatásra

Az emlékezés cselei

„Van, ami nincs, és van, ami megvolt.” (*kirakat*) – hiány és emlékezés egyszerre tölti be a szövegteret, így jelen és múlt párhuzamosan fut a kötetben. A múltból Tomori Pál, Szapolyai János és II. Lajos idéződnek meg a könyv lapjain. Mohács, a nemzet tragédiája köti össze őket, Magyarország szétszakadásának közvetlen előzménye. A kötet egyik legjobban sikerült verse, a *Csele* is ehhez a tematikához köthető: „Ez a part, a sásba ütköző. / Másfél óra, mennyi évre tesz. / Sűrű iszap nyújtja árterét, / a patak szép lassan vissza-visszavesz. / Nehéz vas és könnyű süllyedés. / Könnyű süllyedés és tartható meder. / Veszteség most minden mozdulat. / Minden mozdulat, mint érkező teher.” A múltban elkezdett folyamatára folytatódik: elejtett mondatokat olvasunk egy idegen országban, amely mégis haza lesz, a történelmi tragédiák folytán („persze erről szól a Záhradnícka utca / hol oldalazva járok csak a járdán / az írás fordítani tudja, mikor / az otthon élből lesz hátrány.” [*Záhradnícká utca*]). A jelen lírai énje mintha sehol sem találná a helyét, mindenhol csak a hiányt észleli. A múltba való visszarévedés ehhez képest néha pozitív felhangot kap: „ekkor még éltem” (*módon*), máskor azonban terhes az emlékezés. A kétféle viszonyulás persze nem feltétlenül ellentétes, ahogy ezt Borbély Szilárd *Ha menni kell* című versének parafrázisában, a [*Ha emlékezni kell* című versben is olvashatjuk: „de mégis jó volna még felejteni / hogy együtt legyen még a volt van”. A visszaidézett emlék sosem azonos a valósággal, jelölő és jelölt közti távolság csak a felejtéssel oldható fel.

Az észlelés cselei

A Borbély-utalás nem az egyetlen intertextus a könyvben. Nyitásként egy idézetet olvasunk: „A hallgatag gép, nézd, helyére ér, / még nyikorgó törzseken gördül tova” (József Attila). Talán nem indokolatlan az idézett költő más sorait is behívni, amelyek szintén a fa-motívumot viszik tovább: „[a]kár egy halom hasított fa, / hever egymáson a világ, / szorítja, nyomja, összefogja / egyik dolog a másikat / s így mindenik determinált. / Csak ami nincs, annak van bokra, / csak ami lesz, az a virág, / ami van, széthull darabokra.” (*Eszmélet*) Ez a széthullás, pusztulás jelenik meg Mizser Attila kötetének lapjain is, különböző formákban. Azonban, ahogy az észlelés maga is megtévesztő, az észlelt dolgok leírása sem lehet pontos. A lírai én tudja, hogy „[n]em helytállóak a jegyzetek” (*bója*): „ennél az asztalnál nem ültem. / ezen a széken még nem. / ezt a szekrényt még nem kulcsoltam.” (*lakberendezés*), „nem ez a nő / nem erre emlékszem onnan” (*ez a nő*), „amit látsz, az erdő hiánya/ amit látsz, biztosan nem ez” (*később*). Az irodalmi támpontok is relativizálódnak: Pilinszky János plakátmagánya *oszlop* lesz, *plakáttal lehányt*, a folyosón nem égve hagyják a villanyt, hanem *felkattintják*, mert nincsenek támpontok, s szükség van a fényre. Egyedül Örkény Istvánnak, a groteszk nagymesterének egypercese áll meg a lábán a tótágasban: „Túlélsz pöcök!”, itt: „rögzítve pöcök, úgy maradsz!” (*nesze*).

A szó és a csend

A *cselek hallgatásrában* vannak nyelvi trükkök is szép számmal. Mizser innovatívan játszik a többértelmű szavak jelentésmezőivel: a kevésbé evidens jelentések mentén kapcsol össze szavakat, új konstrukciókat hozva létre, mint például a *Feszültség* című költemény esetében. Máskor szóvicceket gyárt: a temetésen „[a] kilátások felettébb gyászosak” (*a temetéseken nehéz*), s a szórendet kombinálja: „akinek négy lázmérője van, magányos. / magányos az, aki számolja, mennyi van. (*kinek*)”.

De hogyan kapcsolódik ez a látványosan szóvirtuóz kötet a hallgatáshoz? Ottlik Géza óta tudjuk, s Esterházy Péter is segített minket ennek a tudásnak a befogadásában, hogy a csönd a megértésé. A *cselek hallgatásra* utolsó lapján a következő idézetet olvashatjuk: „Délelőtt indult meg a havazás, egészen váratlanul, szélcsendben.” (Ottlik Géza) Ottliknál a hó a kegyelem motívumával kapcsolódik össze: a kegyelem is váratlanul érkezik, közvetlenül a szembenézés, elfogadás után, melyhez szükség van a csendre. Mizser olvasatában a hallgatás motivációja a következő: „Így bukott ki, át a méhlepényen, / az inkubátorra alakult tudat, / hogy bérházzá alakítsa folyton, / amit a benső ösztönlény kutat. / Fizetve egyre a tartozását / a jelent alig észlelő vevő, / a hitel csecsszopójává alélva, / a már határoltan észlelő. // Erről hallgat, ki

cselre képes, / ki tudja manőverre a kódot, / ki éli és féli felróva / a zsanérra a maradékot.” (*városvölgy*). Mintha a kötet ars poeticája lenne ez a vers. A *cselek hallgatásra*, ahogy a cím is mondja, igyekszik elkerülni a hallgatást.

Lehalkul, emlékekbe merül, de maga a csend mindvégig hiányzik.

80 Éppen emiatt végtelenül zaklatott a kötet. Zsigerileg hat az olvasóra, habár iróniája az eltávolításon dolgozik, de mégis, zakatolása mögül kiszűrődik az igény a megismerésre, a megértés csendjére. A narratívára, ami magyarázatot ad: „Az egésznek lesz végül rendje” (*sorozat*). Ezt a vágyott rendet idézi a harmonikus, szabályozott versforma is.

De ami jelenleg hozzáférhető a világból, az magában való. Nincs eleje, nincs vége. Nincsen teleológiája: „Odaér, ahová hagyja. / Ott enged, ahová elér. / Az első pont az utolsót tűzi ki. / Az ahonnan majd az ahová nevét. (*Corvin köz*) Minden, amit tudhatunk, összefoglalható abban, hogy az „ismeret viszonylagos” (*interregnum kora*), a hallgatáshoz pedig „hely kell” (*adalék*). Ebben a kötetben azonban nincsen hely, csak annak hiánya. (*Kalligram, Pozsony, 2016*)

